

Cyngor Cymuned

Dolbenmaen

Rheolau Sefydlog

Cyflwyniad

Rheolau sefydlog yw rheolau ysgrifenedig cyngor lleol. Fe'u defnyddir i gadarnhau gweithdrefnau trefniadol, gweinyddol a chaffael mewnol y cyngor a materion gweithdrefnol ar gyfer cyfarfodydd. Nid ydynt yr un peth â pholisïau cyngor ond gallant gyfeirio atynt. Mae'n rhaid i gyngor lleol gael rheolau sefydlog ar gyfer caffael contractau.

Mae cyfarfodydd y cyngor llawn, cynghorwyr, y Swyddog Ariannol Cyfrifol a'r Swyddog Priodol yn amodol ar nifer o ofynion statudol. Dylai fod gan gyngor reolau sefydlog i gadarnhau'r gofynion statudol hynny. Dylai fod gan gyngor reolau sefydlog i reoli nifer, lle, cworwm, hysbysiadau a gweithdrefnau eraill ar gyfer cyfarfodydd pwyllgorau ac is-bwyllgorau gan fod llai o ofynion statudol ar eu cyfer. Os nad oes ganddo, gall pwyllgorau ac is-bwyllgorau fabwysiadu eu rheolau sefydlog eu hunain.

Mynegai

	Tudalen
1 Rheolau trafod mewn cyfarfodydd	1-3
2 Ymddygiad afreolus mewn cyfarfodydd	3
3 Cyfarfodydd yn gyffredinol	3-6
4 Pwyllgorau ac is-bwyllgorau	6-7
5 Cyfarfodydd cyngor cyffreding	7-9
6 Cyfarfodydd anghyffredin o'r cyngor a phwyllgorau ac is-bwyllgorau	9
7 Penderfyniadau blaenorol	9-10
8 Pleidleisio ar benodiadau	10
9 Cynigion ar gyfer cyfarfod sy'n galw am roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol	10-11
10 Cynigion mewn cyfarfod nad oes angen hysbysiad ysgrifenedig ar eu cyfer	11-12
11 Trin gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif	12
12 Drafft gofnodion	12-13
13 Cod ymddygiad a goddefebau	13
14 Cwynion cod ymddygiad	13
15 Swyddog Priodol	13-14
16 Swyddog Ariannol Cyfrifol	14
17 Cyfrifon a datganiadau cyfrifo	15
18 Rheolyddion ariannol a chaffael	15-17
19 Trin Materion Staff	17
20 Ceisiadau am wybodaeth	17
21 Cysylltiadau gyda'r wasg/cyfryngau	18
22 Cyflawni a selio gweithredoedd cyfreithiol	18
23 Cyfathrebu gyda Chynghorwyr Sir	18
24 Cyfyngiadau ar weithgarwch Cynghorwyr	18-19
25 Rheolau sefydlog yn gyffredinol	19

1 Rheolau trafod mewn cyfarfodydd

- a Bydd cynigion ar yr agenda yn cael eu hystyried yn y drefn yr ymddangosant oni chaiff y drefn ei newid yn ôl doethineb cadeirydd y cyfarfod.
- b Ni fydd cynnig (gan gynnwys gwelliant) yn cael ei drafod oni chafodd ei gynnig a'i eilio.
- c Gall cadeirydd y cyfarfod drin cynnig ar yr agenda na chaiff ei gynnig gan ei gynigydd yn un a dynnwyd yn ôl.
- ch Os cafodd cynnig (gan gynnwys gwelliant) ei eilio, ni all y cynigydd ei dynnu'n ôl ond gyda chydsyniad yr eilydd a'r cyfarfod.
- d Mae gwelliant yn gynnig i ddileu neu ychwanegu geiriau at gynnig. Ni fydd yn negyddu'r cynnig.
- dd Os caiff gwelliant i'r cynnig gwreiddiol ei dderbyn, daw'r cynnig gwreiddiol yn gynnig sylweddol y gellir cyflwyno gwelliant neu welliannau eraill arno.
- e Ni chaiff gwelliant ei ystyried oni roddir rhybudd llafar cynnar amdano yn y cyfarfod ac, os yw cadeirydd y cyfarfod yn gofyn am hynny, onid yw'n cael ei gyflwyno'n ysgrifenedig i'r cadeirydd.
- f Gall cynghorydd gyflwyno gwelliant ar ei g/chynnig ei hun os yw'r cyfarfod yn cytuno â hynny. Os cafodd cynnig ei eilio'n barod, rhaid cael cydsyniad yr eilydd a'r cyfarfod cyn cyflwyno gwelliant.
- ff Os oes mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol, cyflwynir y gwelliannau yn y drefn a benderfynir gan y cadeirydd.
- g Yn amodol ar reol sefydlog 1(ng) isod, cyflwynir a thrafodir un gwelliant ar y tro, a bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y cânt eu cyflwyno.
- ng Gellir trafod un gwelliant neu ragor gyda'i gilydd os yw cadeirydd y cyfarfod yn barnu fod hynny'n fanteisiol ond rhaid pleidleisio ar bob gwelliant ar wahân.
- h Ni all cynghorydd gyflwyno mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol.

- i Nid oes gan gynigydd gwelliant unrhyw hawl i ymateb ar ddiwedd trafodaeth arno.

- I Pan mae cyfres o welliannau i gynnig gwreiddiol yn cael eu derbyn, bydd gan gynigydd y cynnig gwreiddiol yr hawl i ymateb naill ai ar ddiwedd y drafodaeth ar y gwelliant cyntaf neu ar ddiwedd y drafodaeth ar y cynnig sylweddol olaf yn union cyn cymryd pleidlais arno.

- II Onid yw cadeirydd y cyfarfod yn caniatáu hynny, unwaith yn unig y caiff cynghorydd siarad mewn trafodaeth ar gynnig ac eithrio:
  - i. i siarad ar welliant a gyflwynir gan gynghorydd arall;
  - ii. i gyflwyno neu siarad ar welliant arall os cyflwynwyd gwelliant i'r cynnig ers iddo/i siarad ddiwethaf;
  - iii. i wneud pwynt o drefn;
  - iv. i gynnig esboniad personol; neu
  - v. wrth ddefnyddio hawl i ymateb.

- m Wrth drafod cynnig, ni all cynghorydd ymyrryd ond ar bwynt o drefn neu i gynnig esboniad personol a bydd y cynghorydd y torrir ar ei /thraws yn peidio siarad. Bydd cynghorydd sy'n codi pwynt o drefn yn enwi'r rheol sefydlog y mae'n credu gafodd ei thorri neu'n nodi unrhyw afreoleidd-dra y mae'n poeni amdano yn y ffordd y cynhelir y cyfarfod.

- n Bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ar bwynt o drefn a bydd ei b/phenderfyniad yn derfynol.

- o Pan mae cynnig yn cael ei drafod, ni chaiff unrhyw gynnig arall ei gyflwyno ac eithrio:
  - i. i gyflwyno gwelliant i'r cynnig;
  - ii. i symud at yr eitem nesaf;
  - iii. i ohirio'r drafodaeth;
  - iv. i gynnal pleidlais ar y cynnig;
  - v. i ofyn na ddylid rhoi gwrandawriad pellach i berson neu y dylai adael y cyfarfod;
  - vi. i gyfeirio'r cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor i'w ystyried;
  - vii. i eithrio'r cyhoedd a'r wasg;
  - viii. i ohirio'r cyfarfod; neu

- ix. i atal rheol(au) sefydlog penodol ac eithrio'r rhai sy'n adlewyrchu gofynion statudol gorfodol.
- p Cyn cynnal pleidlais ar gynnig gwreiddiol neu sylweddol, rhaid i gadeirydd y cyngor fod yn fodlon y cafodd y cynnig ei drafod yn ddigonol a bod cynigydd y cynnig dan sylw wedi defnyddio neu ildio ei hawl i ymateb.
- ph Ac eithrio cynigion a gyflwynwyd o dan reol sefydlog 1(o) uchod, ni fydd cyfraniadau neu areithiau gan gynghorydd ond yn ymwneud â'r cynnig dan sylw ac ni fyddant yn hirach na 2 funud heb gysyniad cadeirydd y cyfarfod.

2 Ymddygiad afreolus mewn cyfarfodydd

- a Ni fydd unrhyw berson yn atal gwaith cyfarfod nac yn ymddwyn yn dramgwyddus neu'n amhriodol. Os anwybyddir y rheol sefydlog hon, bydd cadeirydd y cyfarfod yn gofyn i'r cyfryw berson(au) bwylo neu wella eu hymddygiad.
- b Os yw person(au) yn anwybyddu cais cadeirydd y cyfarfod i bwylo neu wella eu hymddygiad, gall unrhyw gynghorydd neu gadeirydd y cyfarfod gynnig na ddylid rhoi gwrandawriad i'r person mwyach neu y dylid eu heithrio o'r cyfarfod. Cynhelir pleidlais ar y cynnig, os caiff ei eilio, heb unrhyw drafodaeth.
- c Os yw penderfyniad a wneir o dan reol sefydlog 2(b) uchod yn cael ei anwybyddu, gall cadeirydd y cyfarfod gymryd camau rhesymol i adfer trefn neu er mwyn symud y cyfarfod ymlaen. Gall hyn gynnwys atal y cyfarfod dros dro neu ei gau.

3 Cyfarfodydd yn gyffredinol

☐☐ Cyfarfodydd Cyngor llawn

☐☐ Cyfarfodydd Pwyllgorau

☐☐ Cyfarfodydd is-bwyllgorau

- ☐ a Ni chynhelir cyfarfodydd mewn adeiladau sydd adeg y cyfarfod yn cael eu defnyddio ar gyfer cyflenwi alcohol, oni bai nad oes unrhyw adeiladau eraill ar gael yn rhad ac am ddim neu am gost resymol.

- b Nid yw'r isafswm o dri diwrnod llawn ar gyfer hysbysiad am gyfarfod yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno, diwrnod y cyfarfod, dydd Sul, diwrnod y gwyliau Nadolig, diwrnod gwyliau'r Pasg neu ŵyl banc neu ddiwrnod a bennwyd ar gyfer diolchgarwch neu alaru cyhoeddus. Gellir cyn rhai achosion galw cyfarfod brys.
- c Nid yw'r isafswm o dri diwrnod llawn ar gyfer hysbysiad cyhoeddus am gyfarfod yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno na diwrnod y cyfarfod oni bai y caiff y cyfarfod ei gynnull ar rybudd byrrach
- ch Bydd cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd oni bai fod eu presenoldeb yn rhagfarnol i les y cyhoedd oherwydd natur gyfrinachol y materion i'w trafod neu am resymau arbennig eraill. Caiff y cyhoedd eu heithrio o'r cyfarfod neu o ran ohono trwy benderfyniad fydd yn nodi rhesymau am eithrio'r cyhoedd.

d Gall aelodau'r cyhoedd gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau a rhoi tystiolaeth mewn cyfarfod y mae ganddynt hawl bod ynddo o ran y materion ar yr agenda drwy drefniant o flaen llaw gyda'r Clerc.

dd Ni fydd y cyfnod amser a neilltuir ar gyfer cyfranogiad y cyhoedd mewn cyfarfod yn unol â rheol sefydlog 3(d) uchod yn fwy na **10 munud** onid yw cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu'n wahanol.

e Yn unol â rheol sefydlog 3(d) uchod, ni fydd cwestiwn yn gorfod cael ateb yn y cyfarfod nac yn agor trafodaeth ar y cwestiwn. Gall cadeirydd y cyfarfod gyfarwyddo y dylid rhoi ymateb ysgrifenedig neu lafar.

f Bydd person sy'n siarad mewn cyfarfod yn cyfeirio ei sylwadau at gadeirydd y cyfarfod.

ff Un person yn unig gaiff siarad ar y tro. Os yw mwy nac un person eisiau siarad, bydd cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y byddant yn siarad.
- g Ni chaniateir tynnu lluniau, recordio, darlledu neu ddarlledu trafodion y cyfarfod mewn unrhyw ffordd heb gael cydsyniad ysgrifenedig y Cyngor ymlaen llaw.

ng Bydd y wasg yn cael cyfleusterau rhesymol ar gyfer gwneud eu hadroddiad o gyfarfod neu ran ohono y mae ganddynt hawl i fod yn bresennol ynddo.

h Yn amodol ar reolau sefydlog sy'n datgan yn wahanol, gall unrhyw beth yr awdurdodwyd iddo gael ei wneud gan, i neu gerbron Cadeirydd y Cyfarfod gael ei wneud yn ei absenoldeb gan, i neu gerbron Is-Gadeirydd y Cyngor (os oes un).

i Bydd y Cadeirydd, os yn bresennol, yn llywyddu mewn cyfarfod. Os yw'r Cadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd yr Is-Gadeirydd, os yn bresennol, yn llywyddu. Os yw'r Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd cyn-Gadeirydd sy'n bresennol yn y cyfarfod yn llywyddu yn y cyfarfod.

l Ar yr amod fod cworwm mewn cyfarfod, bydd pob mater mewn cyfarfod yn cael eu penderfynu gan fwyafrif y cynghorwyr neu gynghorwyr a chanddynt hawl i bleidleisio sy'n bresennol ac yn pleidleisio.

ll Gall cadeirydd cyfarfod fwrw pleidlais wreiddiol ar unrhyw fater y cynhelir pleidlais arno, a phan mae'r pleidleisio'n gyfartal gall ddefnyddio ei b/phleidlais fwrw os defnyddiodd bleidlais wreiddiol ai peidio.

m Onid yw rheolau sefydlog yn trefnu fel arall, cynhelir pleidlais ar fater trwy godi dwylo. Os yw cynghorydd yn gofyn, bydd y pleidleisio ar unrhyw fater yn cael ei gofnodi er mwyn dangos a roddodd pob cynghorydd sy'n bresennol ac yn pleidleisio ei b/phleidlais dros neu yn erbyn y mater dan sylw. Dylid gwneud cais o'r fath cyn symud ymlaen at yr eitem nesaf ar yr agenda.

n Bydd cofnodion cyfarfod yn cynnwys cofnod manwl-gywir o'r canlynol:

- i. amser a lleoliad y cyfarfod;
- ii. enwau cynghorwyr sy'n bresennol ac yn absennol;
- iii. buddianau a ddatganwyd gan gynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio;
- iv. a wnaeth cynghorydd neu bobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio adael y cyfarfod pan oedd materion a chanddynt fuddiannau ynddynt yn cael eu trafod;
- v. a gafwyd sesiwn cyfranogiad y cyhoedd; ac
- vi. y penderfyniadau a wnaed.

o Mae cynghorydd neu bobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio a chanddynt fuddiant personol neu ragfarnol mewn mater a

draffodir mewn cyfarfod sy'n cyfyngu eu hawl i gymryd rhan mewn trafodaeth neu bleidlais ar y mater hwnnw yn gaeth i ymrwymadau yn y cod ymddygiad a fabwysiadwyd gan y cyngor.

□ p Ni ellir cyflawni unrhyw waith mewn cyfarfod onid oes o leiaf un rhan o dair o gyfanswm aelodau'r cyngor yn bresennol ac ni fydd cworwm cyfarfod yn llai na thri o dan unrhyw amgylchiadau. Nifer cworwm yw 6 Cyngorwr.

□□□ r Os nad oes cworwm mewn cyfarfod ni ellir cyflawni unrhyw waith a chaiff y cyfarfod ei gau. Caiff y materion ar agenda'r cyfarfod eu gohirio tan gyfarfod yn y dyfodol.

rh Ni fydd cyfarfod yn parhau am fwy na **2 awr** oni bai fod amgylchiadau arbennig a fod y cadeirydd yn penderfynu'n wahanol. Mewn cyfarfod lle bydd person gwadd, cyfyngir ei cyflwyniad **i 10 munud gyda hyd at 20 munud** i ofyn cwestiynnau a trafod ymhellach onid yw cadeirydd yn penderfynu'n wahanol.

4 Pwyllgorau ac is-bwyllgorau

- a Oni bai fod y cyngor yn penderfynu'n wahanol, gall pwyllgor benodi is-bwyllgor y caiff ei gylch gorchwyl a'i aelodau eu penderfynu gan y pwyllgor.
- b Gall aelodau'r pwyllgor gynnwys pobl heb fod yn gynghorwyr onid yw'n bwyllgor sy'n rheoleiddio a rheoli cyllid y cyngor.
- c Oni bai fod y cyngor yn penderfynu'n wahanol, gall holl aelodau pwyllgor ymgynghorol ac is-bwyllgor y pwyllgor ymgynghorol fod yn bobl heb fod yn gynghorwyr.
- ch Gall y cyngor benodi pwyllgorau sefydlog neu bwyllgorau eraill yn ôl y gofyn, a:
  - i. bydd yn pennu eu cylch gorchwyl;
  - ii. bydd yn pennu nifer ac amser cyfarfodydd cyffredin pwyllgor sefydlog hyd at ddyddiad cyfarfod blynyddol nesaf y cyngor llawn;
  - iii. bydd yn caniatáu i bwyllgor, ac eithrio ar gyfer cyfarfodydd cyffredin pwyllgor, i bennu nifer ac amser ei gyfarfodydd;
  - iv. bydd, yn amodol ar reolau sefydlog 4(b) ac (c) uchod, yn penodi a phennu cyfnodau gwasanaeth aelodau pwyllgor o'r fath;
  - v. gall, yn amodol ar reolau sefydlog 4(b) ac (c) uchod, benodi a phennu cyfnodau gwasanaeth eilydd aelodau pwyllgor fydd yn cymryd lle'r aelodau arferol

- mewn cyfarfod o'r pwyllgor os yw aelodau arferol y pwyllgor yn cadarnhau i'r Swyddog Priodol O diwrnod cyn y cyfarfod na allant fod yn bresennol;
- vi. bydd, ar ôl penodi aelodau pwyllgor sefydlog, yn penodi cadeirydd y pwyllgor sefydlog;
  - vii. bydd yn caniatáu i bwyllgor ac eithrio pwyllgor sefydliog, benodi ei gadeirydd ei hun yng nghyfarfod cyntaf y pwyllgor;
  - viii. bydd yn pennu lle, gofynion hysbysu a chworwm ar gyfer cyfarfod pwyllgor ac is-bwyllgor na fydd yn llai na thri;
  - ix. bydd yn penderfynu os gall y cyhoedd gymryd rhan mewn cyfarfod pwyllgor;
  - x. bydd yn penderfynu os caiff y cyhoedd a'r wasg fynychu cyfarfodydd is-bwyllgor ac yn pennu'r gofynion ar gyfer hysbysu'r cyhoedd ymlaen llaw, os oes rhai, ar gyfer cyfarfodydd is-bwyllgor;
  - xi. bydd yn penderfynu a all y cyhoedd gymryd rhan mewn cyfarfod o'r is-bwyllgor y mae ganddynt hawl i'w fynychu; a
  - xii. gall ddiddymu pwyllgor.

Cyfarfodydd cyngor cyffredin

- a Mewn blwyddyn etholiad, cynhelir cyfarfod blynyddol y cyngor ar neu o fewn 14 diwrnod yn dilyn y diwrnod y mae'r cynghorwyr newydd a etholwyd yn ymgymryd â'u swydd.
- b Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, cynhelir cyfarfod blynyddol cyngor ar ba ddiwrnod bynnag ym mis Mai a ddewisir gan y cyngor.
- c Os na bennir unrhyw amser arall, cynhelir cyfarfod blynyddol y cyngor am 6pm.
- ch Yn ogystal â chyfarfod blynyddol y cyngor, gellir cynnal unrhyw nifer o gyfarfodydd cyffredin eraill bob blwyddyn ar ba ddyddiadau ac amserau bynnag a ddewisir gan y cyngor.
- d Y mater cyntaf a gaiff sylw yng nghyfarfod blynyddol y cyngor fydd ethol Cadeirydd ac Is-Gadeirydd (os oes un) y Cyngor.
- dd Bydd Cadeirydd y Cyngor, onid yw wedi ymddiswyddo neu wedi cael ei h/anghymwyso, yn parhau yn ei swydd ac yn llywyddu yn y cyfarfod blynyddol nes yr etholir ei h/olyndd yng nghyfarfod blynyddol nesaf y cyngor.
- e Bydd Is-Gadeirydd y Cyngor, os oes un, onid yw wedi ymddiswyddo neu wedi cael ei h/anghymwyso, yn ei swydd hyd nes yn union wedi ethol Cadeirydd y Cyngor yng

nghyfarfod blynyddol nesaf y cyngor.

- f Mewn blwyddyn etholiad, os na chafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Ni fydd gan Gadeirydd presennol y Cyngor bleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ond mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.
- ff Mewn blwyddyn etholiad, os cafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Gall ddefnyddio pleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ac mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.
- g Wedi ethol Cadeirydd y Cyngor ac Is-Gadeirydd (os oes un) y Cyngor yng nghyfarfod blynyddol y cyngor, bydd gwaith y cyfarfod blynyddol yn cynnwys:
- i. Mewn blwyddyn etholiad, Cadeirydd y Cyngor a chynghorwyr yn cyflwyno eu ffurflenni derbyn swydd onid yw'r cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach. Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, Cadeirydd y Cyngor yn cyflwyno ei ffurflen derbyn swydd onid yw'r cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach;
  - ii. Cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod diwethaf y cyngor;
  - iii. Derbyn cofnodion cyfarfod diwethaf pwyllgor;
  - iv. Ystyried argymhellion a wnaed gan bwyllgor;
  - v. Adolygu trefniadau dirprwyo i bwyllgorau, is-bwyllgorau, staff ac awdurdodau lleol eraill;
  - vi. Adolygu cylchoedd gorchwyl pwyllgorau;
  - vii. Penodi aelodau ar bwyllgorau presennol;
  - viii. Penodi unrhyw bwyllgorau newydd yn unol â rheol sefydlog iv uchod;
  - ix. Adolygu a mabwysiadu rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol priodol;
  - x. Adolygu trefniadau, gan gynnwys unrhyw siartrau a chytundebau asiantaeth, gydag awdurdodau lleol eraill ac adolygu cyfraniadau a wnaed i wariant a wneir gan awdurdodau lleol eraill;
  - xi. Adolygu cynrychiolaeth ar neu waith gyda chyrff allanol a threfniadau ar gyfer adrodd yn ôl;
  - xii. Adolygu stocrestr o dir ac asedau gan gynnwys adeiladau ac offer swyddfa;
  - xiii. Cadarnhau trefniadau ar gyfer gwarant yswiriant ar gyfer pob risg yr yswirwyd ar eu cyfer;
  - xiv. Adolygu tanysgrifiadau'r cyngor a/neu staff i gyrff eraill;

- xv. Adolygu gweithdrefn cwynion y cyngor;
- xvi. Adolygu gweithdrefnau'r cyngor ar gyfer trin ceisiadau a wnaed o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Deddf Diogelu Data 1998;
- xvii. Adolygu polisi'r cyngor ar gyfer delio â'r wasg/cyfryngau; a
- xviii. Phennu amser a lle cyfarfodydd cyffredin y cyngor llawn hyd at a chan gynnwys cyfarfod blynyddol nesaf y cyngor llawn.

6 Cyfarfodydd anghyffredin o'r cyngor a phwyllgorau ac is-bwyllgorau

- a Gall Cadeirydd y Cyngor gynnull cyfarfod anghyffredin o'r cyngor ar unrhyw adeg.
- b Os nad yw Cadeirydd y Cyngor yn cynnull cyfarfod anghyffredin o'r cyngor neu'n gwrthod gwneud hynny o fewn saith niwrnod i gael cais ysgrifenedig i wneud hynny gan ddau gynghorydd, gall unrhyw ddau gynghorydd gynnull cyfarfod anghyffredin o'r cyngor. Rhaid i'r hysbysiad cyhoeddus yn cynnwys amser, lle ac agenda'r cyfryw gyfarfod gael ei lofnodi gan y ddau gynghorydd.
- c Gall cadeirydd pwyllgor [neu is-bwyllgor] gynnull cyfarfod anghyffredin o'r pwyllgor [neu'r is-bwyllgor] ar unrhyw adeg.
- ch Os nad yw cadeirydd pwyllgor [neu is-bwyllgor] yn cynnull cyfarfod anghyffredin neu'n gwrthod gwneud hynny o fewn 14 diwrnod i gael cais i wneud hynny gan 3 aelod o'r pwyllgor [neu'r is-bwyllgor], gall unrhyw 6 aelod o'r pwyllgor [a'r is-bwyllgor] gynnull cyfarfod anghyffredin o bwyllgor [ac is-bwyllgor].

7 Penderfyniadau blaenorol

- a Ni fydd penderfyniad yn cael ei ddadwneud o fewn chwe mis ac eithrio naill ai trwy gynnig arbennig, sy'n galw am rybudd ysgrifenedig gan o leiaf 9 gynghorydd i'w roi i'r Swyddog Priodol yn unol â rheol sefydlog 9 isod, neu trwy gynnig a gyflwynir yn sgîl argymhelliad pwyllgor neu is-bwyllgor.
- b Pan ymdriniwyd â chynnig yn sgîl rheol sefydlog 7(a) uchod, ni ellir cyflwyno cynnig tebyg o fewn cyfnod pellach o chwe mis.

8 Pleidleisio ar benodiadau

- a Pan enwebwyd dau berson neu ragor ar gyfer swydd i'w llenwi gan y cyngor a phan na chafodd yr un o'r personau hynny fwyafrif llwyr y pleidleisiau o'u plaid, tynnir enw'r person a chanddo/i'r nifer lleiaf o bleidleisiau oddi ar y rhestr ac fe gynhelir pleidlais newydd. Bydd y broses hon yn parhau hyd nes y rhoddwyd mwyafrif y pleidleisiau o blaid un person. Gellir datrys sefyllfa lle y mae'r pleidleisio'n gyfartal trwy i gadeirydd y cyngor ddefnyddio'r bleidlais fwrw.

9 Cynigion ar gyfer cyfarfod sy'n galw am roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol

- a Bydd cynnig yn ymwneud â chyfrifoldebau'r cyfarfod y'i cyflwynwyd ar ei gyfer a bydd yn ddiwahân yn ymwneud â chyflawni swyddogaethau, grymoedd neu gyfrifoldebau'r cyngor neu fater sy'n effeithio'n benodol ar ardal y cyngor neu ei drigolion.
- b Ni ellir cyflwyno unrhyw gynnig mewn cyfarfod onid yw ar yr agenda ac oni roddodd y cynigydd hysbysiad ysgrifenedig o'i eiriad i'r Swyddog Priodol o leiaf 8 diwrnod llawn cyn y cyfarfod. Nid yw dyddiau llawn yn cynnwys diwrnod yr hysbysiad na diwrnod y cyfarfod.
- c Gall y Swyddog Priodol, cyn cynnwys cynnig ar yr agenda a dderbyniwyd yn unol â rheol sefydlog 9(b) uchod, gywiro camgymeriadau gramadegol neu deipograffyddol amlwg yng ngeiriad y cynnig.
- ch Os yw'r Swyddog Priodol yn credu nad yw ystyr geiriad cynnig a dderbyniwyd yn unol â rheol sefydlog 9(b) uchod yn glir, caiff y cynnig ei wrthod nes bod cynigydd y cynnig yn ei ail-gyflwyno'n ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol fel ei fod yn ddealladwy o leiaf 7 diwrnod llawn cyn y cyfarfod.
- d Os yw geiriad cynnig arfaethedig yn cael ei ystyried yn amhriodol, bydd y Swyddog

Priodol yn trafod gyda chadeirydd y cyfarfod arfaethedig neu, fel y bo'n briodol, y cynghorwyr a gynullodd y cyfarfod, i ystyried a fydd y cynnig yn cael ei gynnwys ar yr agenda neu'n cael ei wrthod.

- dd Yn amodol ar reol sefydlog 9(d) uchod, bydd penderfyniad y Swyddog Priodol ar gynnwys y cynnig ar yr agenda ai peidio yn derfynol.
- e Cofnodir cynigion mewn llyfr i'r perwyl hwnnw a chânt eu rhifo yn nhrefn eu derbyn.
- f Cofnodir cynigion a gafodd eu gwrthod mewn llyfr i'r perwyl hwnnw ac fe gynhwysir esboniad am eu gwrthod gan y Swyddog Priodol.

10 Cynigion mewn cyfarfod nad oes angen hysbysiad ysgrifenedig ar eu cyfer

- a Gellir cyflwyno'r cynigion canlynol mewn cyfarfod heb roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Swyddog Priodol;
  - i. cywiro anghywirdeb yn nrafft gofnodion cyfarfod;
  - ii. symud at bleidlais;
  - iii. gohirio trafod cynnig;
  - iv. cyfeirio cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor penodol;
  - v. penodi person i lywyddu mewn cyfarfod;
  - vi. newid trefn materion ar yr agenda;
  - vii. symud ymlaen at y mater nesaf ar yr agenda;
  - viii. gofyn am adroddiad ysgrifenedig;
  - ix. penodi pwyllgor neu is-bwyllgor a'u haelodau;
  - x. cynyddu'r terfynau amser ar gyfer siarad;
  - xi. eithrio'r wasg a'r cyhoedd o gyfarfod oherwydd gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif sy'n rhagfarnol i les y cyhoedd;
  - xii. peidio rhoi gwrandawriad pellach i gynghorydd neu aelod o'r cyhoedd;
  - xiii. eithrio cynghorydd neu aelod o'r cyhoedd oherwydd ymddygiad afreolus;
  - xiv. atal y cyfarfod dros dro;
  - xv. atal rheol sefydlog benodol (oni bai ei bod yn adlewyrchu gofynion statudol gorfodol);
  - xvi. gohirio'r cyfarfod; neu
  - xvii. gau cyfarfod.

11 Trin gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif

- a Ni fydd yr agenda, papurau'n sy'n ategu'r agenda a chofnodion y cyfarfod yn datgelu nac mewn mewn unrhyw ffordd arall yn tanseilio gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif na fyddai am resymau arbennig er lles y cyhoedd.
- b Ni fydd cynghorwyr a staff yn datgelu gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif na fyddai am resymau arbennig er lles y cyhoedd.
- c Bydd y Cyngor yn sicrhau eu bod yn cydymffurfio a gofynion Y Ddeddf Diogelu Data 1988.

12 Drafft gofnodion

- a Os rhoddwyd drafft gofnodion cyfarfod blaenorol i gynghorwyr gyda'r agenda ar gyfer mynychu'r cyfarfod lle y caiff eu cywirdeb ei gadarnhau, fe'u derbynnir fel y maent.
- b Ni fydd unrhyw drafod ar ddrafft gofnodion cyfarfod blaenorol ac eithrio ynghylch eu cywirdeb. Rhaid cyflwyno cynnig i gywiro anghywirdeb yn y drafft gofnodion yn unol â rheol sefydlog 10(a)(i) uchod.
- c Bydd cywirdeb drafft gofnodion, gan gynnwys unrhyw welliant/welliannau a wneir iddynt, yn cael ei gadarnhau trwy benderfyniad a chânt eu llofnodi gan gadeirydd y cyfarfod ac maent yn sefyll yn gofnod cywir o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef.
- ch Os nad yw cadeirydd y cyfarfod yn credu fod y cofnodion yn gofnod cywir o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef, bydd yn llofnodi'r cofnodion ac yn cynnwys paragraff fel a ganlyn neu i'r un perwyl:

"Nid yw cadeirydd y cyfarfod hwn yn credu fod cofnodion y cyfarfod y ( ) a gynhaliwyd ar [dyddiad] o ran ( ) yn gofnod cywir ond ni chafodd y farn honno ei chefnogi gan y cyfarfod ac fe gadarnhawyd y cofnodion yn gofnod cywir o'r trafodion."
- d Wedi gwneud penderfyniad sy'n cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod, caiff drafft gofnodion neu recordiadau'r cyfarfod y ceir cofnodion wedi'u cymeradwyo ar ei gyfer eu dinistrio.

13 Cod ymddygiad a goddefebau

- a Bydd cynghorwyr a phobl heb fod yn gynghorwyr a chanddynt hawliau pleidleisio yn cadw at y cod ymddygiad a fabwysiadwyd gan y cyngor.
- b Bydd pob cynghorydd yn cael cynnig mynd ar hyfforddiant ar y cod ymddygiad cyn gynted a bydd darpariaeth ar gael o gyflwyno eu ffurflen derbyn swydd.

14 Cwynion cod ymddygiad

- a Dylid rhoi gwybod i Ombwdsmon Cyhoeddus Cymru am bob cwyn sy'n ymwneud â Chynghorau Cymuned a Thref yn torri'r Cod Ymddygiad.
- b Gall y cyngor:
  - i. ddarparu gwybodaeth neu dystiolaeth lle y mae angen datgeliad o'r fath er mwyn sicrhau bod y gŵyn yn cael ei hymchwilio neu oherwydd bod hynny'n ofynnol yn ôl y gyfraith;
  - ii. geisio gwybodaeth sy'n berthnasol i'r gŵyn oddi wrth y person neu gorff a chanddynt gyfrifoldeb statudol i ymchwilio'r mater;
  - iii. indemnio'r cynghorydd neu berson heb fod yn gynghorydd a chanddo/i hawliau pleidleisio o ran ei g/chostau cyfreithiol cysylltiol ac mae'n rhaid i unrhyw indemniad o'r fath gael ei gymeradwyo gan gyfarfod o'r cyngor llawn.]

15 Swyddog Priodol

- a Y Swyddog Priodol yw y clerac.
- b Bydd y Swyddog Priodol:
  - c
    - i. o leiaf dri diwrnod llawn cyn cyfarfod o'r cyngor, pwyllgor ac is-bwyllgor yn rhoi i gynghorwyr, yn bersonol neu drwy'r post yn eu preswylfeydd, wŷs wedi'i lofnodi yn cadarnhau'r amser, y lle a'r agenda.
    - ii. yn rhoi hysbysiad cyhoeddus o'r amser, y lle a'r agenda o leiaf dri diwrnod llawn cyn cyfarfod o'r cyngor neu gyfarfod pwyllgor neu is-bwyllgor (ar yr amod fod yr hysbysiad cyhoeddus gydag agenda cyfarfod anghyffredin o'r

- cyngor a gynullwyd gan gynghorwyr wedi cael ei lofnodi ganddynt);
- iii. yn amodol ar reol sefydlog 9 uchod, yn cynnwys ar yr agenda yr holl gynigion oni roddodd gynghorydd hysbysiad ysgrifenedig o leiaf 8 diwrnod cyn y cyfarfod yn cadarnhau ei f/bod yn ei dynnu'n ôl.
  - iv. yn cynnull cyfarfod o'r cyngor llawn ar gyfer ethol Cadeirydd newydd i'r Cyngor, a hynny oherwydd y daeth ei swydd yn wag;
  - v. yn gwneud trefniadau i alluogi etholwyr llywodraeth leol i archwilio'r llyfr cofnodion;
  - vi. yn derbyn a chadw copiau o is-ddeddfau a wnaed gan awdurdodau lleol eraill;
  - vii. yn cadw ffurflenni derbyn swyddi gan gynghorwyr;
  - viii. yn cynorthwyo gydag ymateb i geisiadau a wnaed o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Deddf Diogelu Data 1998, yn unol â ac yn amodol ar bolisiau a gweithdrefnau'r cyngor ar y mater dan sylw;
  - ix. yn derbyn a danfon gohebiaeth a hysbysiadau cyffredinol ar ran y cyngor ac eithrio pan wnaed penderfyniad yn groes i hynny;
  - x. yn rheoli'r gwaith o drefnu, storio, cael mynediad at a dinistrio gwybodaeth a gedwir gan y cyngor ar bapur ac ar ffurf electronaidd;
  - xi. yn trefnu fod gweithredoedd cyfreithiol yn cael eu cyflawni;
  - xii. yn trefnu neu'n rheoli awdurdodi, cymeradwyo a chyfarwyddo'n ddiymdroi unrhyw daliadau i'w gwneud gan y cyngor yn unol â rheoliadau ariannol y cyngor;
  - xiii. yn cyfeirio cais cynllunio a dderbyniwyd rhwng cyfarfodydd misol at bob cynghorwr os oes angen darparu sylwadau cyn y cyfarfod nesaf
  - xiv. yn rheoli mynediad at wybodaeth am y cyngor trwy'r cynllun cyhoeddiadau; ac
  - xv. yn cadw sêl y cyngor (os oes un) na chaiff ei ddefnyddio heb wneud penderfyniad i'r perwyl hwnnw.

16 Swyddog Ariannol Cyfrifol

- a Clerc y Cyngor fydd Swyddog Ariannol Cyfrifol y Cyngor.

17 Cyfrifon a datganiadau cyfrifo

- a Mae "arferion priodol" mewn rheolau sefydlog yn cyfeirio at fersiwn ddiweddaraf Llywodraethiant ac Atebolrwydd ar gyfer Cynghorau Lleol yng Nghymru - Canllaw i Ymarferwyr.

- b Bydd pob taliad gan y cyngor yn cael ei awdurdodi, ei gymeradwyo a'i wneud yn unol â'r gyfraith, arferion priodol a rheoliadau ariannol y cyngor.
- c Bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn rhoi i bob cynghorydd cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl 30 Mehefin, 30 Medi a 31 Rhagfyr ym mhob blwyddyn ddatganiad i grynhoi:
  - i. derbyniadau a thaliadau'r cyngor ar gyfer pob chwarter;
  - ii. derbyniadau a thaliadau agregad y cyngor ar gyfer y flwyddyn hyd hynny;
  - iii. y gweddillion sydd ar gael ar ddiwedd y chwarter yr adroddir arno

ac sy'n cynnwys cymhariaeth gyda'r gyllideb ar gyfer y flwyddyn ariannol ac sy'n amlygu unrhyw orwariannau gwirioneddol neu bosib.

- ch Cyn gynted ag y bo modd wedi diwedd y flwyddyn ariannol ar 31 Mawrth, bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn darparu:
  - i. datganiad i bob cynghorydd yn crynhoi derbyniadau a thaliadau'r cyngor ar gyfer y chwarter diwethaf a'r flwyddyn hyd hynny er gwybodaeth; ac
  - ii. i'r cyngor llawn y datganiadau cyfrifo ar gyfer y flwyddyn ar ffurf Adran 1 y datganiad blynyddol, fel sy'n ofynnol gan arferion priodol, i'w hystyried a'u cymeradwyo.
- d Caiff datganiadau cyfrifo diwedd blwyddyn eu paratoi yn unol ag arferion priodol a chan ddefnyddio'r ffurf o gyfrifon a bennir gan y cyngor (derbyniadau a gwariant, neu incwm a gwariant) ar gyfer blwyddyn hyd at 31 Mawrth. Cyflwynir drafft ddatganiad blynyddol cyflawn i bob cynghorydd cyn diwedd y mis Mai canlynol. Cyflwynir datganiad blynyddol y cyngor, sy'n cael ei archwilio'n flynyddol, gan gynnwys y datganiad llywodraethiant blynyddol, i'r cyngor i'w ystyried a'i gytuno'n ffurfiol cyn 30 Mehefin.

18 Rheolyddion ariannol a chaffael

- a Bydd y cyngor yn ystyried a chymeradwyo rheoliadau ariannol a baratowyd gan y Swyddog Ariannol Cyfrifol, fydd yn cynnwys trefniadau manwl ar gyfer y canlynol:
  - i. cadw cofnodion cyfrifo a systemau rheolaeth fewnol;
  - ii. asesu a rheoli risgiau ariannol a wynebir gan y cyngor;
  - iii. gwaith yr archwilydd mewnol annibynnol yn unol ag arferion priodol a derbyn adroddiadau rheolaidd gan yr archwilydd mewnol, fydd yn gorfod cael eu darparu o leiaf yn flynyddol;
  - iv. galluogi cynghorwyr ac etholwyr lleol i archwilio a chopio cyfrifon y cyngor

- a/neu gorchmynion talu; a
- v. pholisïau caffael (yn amodol ar reol sefydlog 18(c) isod) gan gynnwys pennu gwerthoedd ar gyfer gweithdrefnau gwahanol pan mae gan contract werth tybiedig o lai na [£60,000].
- b Bydd rheoliadau ariannol yn cael eu hadolygu'n rheolaidd ac o leiaf bob blwyddyn i sicrhau eu bod yn gweddu i'w pwrpas.
- c Bydd rheoliadau ariannol yn cadarnhau y caiff contract arfaethedig ar gyfer cyflenwi nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau a chyflawni gwaith ag iddynt werth tybiedig o fwy na [£60,000] yn cael eu caffael ar sail tendr ffurfiol fel y nodir yn rheol sefydlog 18(ch) isod.
- ch Yn amodol ar ofynion ychwanegol yn rheoliadau ariannol y cyngor, bydd y broses dendro ar gyfer contractau i gyflenwi nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau neu gyflawni gwaith yn cynnwys, man lleiaf, y camau canlynol:
- i. bydd manyleb ar gyfer y nwyddau, deunyddiau, gwasanaethau neu waith i'w gyflawni yn cael ei pharatoi;
  - ii. bydd gwahoddiad i dendro yn cael ei baratoi i gadarnhau (i) manyleb y cyngor (ii) yr amser, y dyddiad a'r cyfeiriad ar gyfer cyflwyno tendrau (iii) dyddiad ymateb ysgrifenedig y cyngor i'r tendr a (iv) gwahardd darpar contractwyr rhag cysylltu â chynghorwyr neu staff i annog neu gefnogi eu tendr y tu allan i'r broses a nodwyd;
  - iii. bydd y gwahoddiad i dendro yn cael ei hysbysebu mewn papur lleol ac mewn unrhyw fodd arall sy'n briodol;
  - iv. cyflwynir tendrau yn ysgrifenedig mewn amlen dan sêl wedi'i marcio wedi'i chyfeirio at y Swyddog Priodol;
  - v. bydd tendrau'n cael eu hagor gan y Swyddog Priodol ym mhresenoldeb o leiaf un cynghorydd wedi'r dyddiad cau ar gyfer cyflwyno tendrau;
  - vi. bydd tendrau'n cael eu hadrodd a'u hystyried gan y cyngor.
- d Nid oes rheidrwydd ar y cyngor, ystyried tendrau, i dderbyn y tendr sy'n cynnig y pris isaf.
- dd Pan mae gwerth contract yn debygol o fod yn fwy na £138,893 (neu drothwy arall a nodir gan Swyddfa Masnach y Llywodraeth o bryd i'w gilydd) rhaid i'r cyngor ystyried a yw Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2006 (OS Rhif 5, wedi'u diwygio) a Rheoliadau Contractau Cyfleustodau 2006 (OS Rhif 6, wedi'u diwygio) yn berthnasol i'r contract ac, os yw'r naill Reoliad neu'r llall yn berthnasol, rhaid i'r cyngor gydymffurfio â rheolau caffael yr UE).

19 Trin materion staff

- a Mae mater sy'n bersonol i aelod o staff sy'n cael ei ystyried mewn cyfarfod cyngor yn is amodol ar reol sefydlog 11 uchod.
- b Yn amodol ar bolisi'r cyngor ar absenoldebau o'r gwaith, bydd aelod staff uchaf y cyngor yn rhoi gwybod i'r cadeirydd am absenoldeb a achoswyd gan salwch neu reswm arall a bydd y cyfryw berson yn rhoi gwybod am absenoldeb o'r fath yn ei gyfarfod nesaf.
- c Bydd Cadeirydd neu yn ei absenoldeb, yr Is-Gadeirydd yn dilyn penderfyniad i'r perwyl hwnnw yn cynnal adolygiad o berfformiad ac arfarniad blynyddol o waith Y Clerc a Swyddog Ariannol. Cyflwynir adroddiad ysgrifenedig ar yr adolygiadau a'r arfarniad i'r Cyngor a fydd yn gwneud penderfyniad arno.
- ch Yn amodol ar bolisi'r cyngor ar drin achwyniadau, bydd gweithiwr uchaf y cyngor yn cysylltu â chadeirydd neu, yn ei absenoldeb, i is-gadeirydd ynghylch achwyniad anffurfiol neu ffurfiol, a chaiff y mater ei adrodd yn ôl i'r cyngor a fydd yn gweithredu arno trwy benderfyniad.
- d Yn amodol ar bolisi'r cyngor ar drin achwyniadau, os yw achwyniad anffurfiol neu ffurfiol a godir gan Y Clerc a'r Swyddog Ariannol yn ymwneud â chadeirydd neu is-gadeirydd, caiff ei gyflwyno i sylw aelod arall o'r cyngor a chaiff ei adrodd yn ôl i'r cyngor a fydd yn gweithredu arno trwy benderfyniad.

20 Ceisiadau am wybodaeth

- a Bydd ceisiadau am wybodaeth a gedwir gan y cyngor yn cael eu trin yn unol â pholisi'r cyngor ar drin ceisiadau o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Deddf Diogelu Data 1998.
- b Bydd gohebiaeth oddi wrth, a hysbysiadau a gyflwynir gan, y Comisiynydd Gwybodaeth yn cael ei chyfeirio gan y Swyddog Priodol at Gadeirydd y cyngor. Bydd gan y cyfryw bwyllgor y grym i wneud unrhyw beth i sicrhau bod y cyngor yn cydymffurfio â Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000.

21 Cysylltiadau gyda'r wasg/cyfyngau

- a Bydd ceisiadau oddi wrth y wasg neu gyfyngau eraill am sylw neu ddatganiad llafar neu ysgrifenedig gan y Cyngor, ei gynghorwyr neu staff yn cael ei gwneud drwy gysylltu efo'r clerck, cadeirydd neu is-gadeirydd.

22 Cyflawni a selio gweithredoedd cyfreithiol

- a Ni fydd gweithred gyfreithiol yn cael ei chyflawni ar ran y cyngor onid awdurdodwyd hynny trwy benderfyniad.
- b Yn amodol ar reol sefydlog 22(a) uchod, gall unrhyw ddau gynghorydd lofnodi, ar ran y cyngor, unrhyw weithred sy'n gyfreithiol ofynnol a bydd y Swyddog Priodol yn dyst i'w llofnodi.
Mae'r uchod yn berthnasol i gyngor heb sêl cyffredin

23 Cyfathrebu gyda chynghorwyr Sir

- a Danfonir gwahoddiad i fynychu cyfarfod y cyngor, ynghyd â'r agenda, at gynghorydd/wyr ward y Cyngor Unedol Cyngor Gwynedd sy'n cynrychioli rhan o ardal y cyngor.

24 Cyfyngiadau ar weithgarwch cynghorwyr

- a. Onid awdurdodir hynny trwy benderfyniad, ni fydd unrhyw gynghorydd:
  - i. yn archwilio unrhyw dir a/neu adeiladau y mae gan y cyngor hawl neu ddyletswydd i'w archwilio; nac
  - ii. yn rhoi gorchmynion na chyfarwyddiadau

25 Rheolau sefydlog yn gyffredinol

- a Gellir atal rheol sefydlog neu ran o reol sefydlog, ac eithrio un sy'n cynnwys gofynion statudol gorfodol, trwy benderfyniad o ran ystyried eitem ar agenda ar gyfer cyfarfod.
- b Rhaid cyflwyno cynnig i ychwanegu at neu amrywio neu ddirymu un neu ragor o reolau sefydlog y cyngor, ac eithrio un sy'n cynnwys gofynion statudol gorfodol, trwy gyfrwng cynnig arbennig, a rhaid rhoi'r hysbysiad ysgrifenedig amdano gan o leiaf 6 gynghorydd i'r Swyddog Priodol yn unol â rheol sefydlog 9 uchod.
- c Bydd y Swyddog Priodol yn rhoi copi o reolau sefydlog y cyngor i gynghorydd cyn gynted ag y bo modd ar ôl iddo/i gyflwyno ei ffurflen derbyn swydd.
- ch Bydd penderfyniad cadeirydd cyfarfod ynghylch defnyddio rheolau sefydlog yn y cyfarfod yn derfynol.